

är (det)», »detta är den heliga (runraden)». »Jeg vover ikke at afgjøre», tillägger Bugge till sist, »hvorvidt det er tilfældigt eller ikke, at man faar den samme Læsning **sueus** frem, hvad enten man læser de 5 Runer fra venstre mod høire eller fra høire mod venstre.» Denna naturliga iakttagelse borde väl ha gjort Bugge skeptisk mot sitt eget tolkningsförsök.

O. v. Friesen, som aldrig har varit säker på den rätta läsningen av inskrift B, har icke heller gjort något försök att tolka den.

Det gör däremot Adolf Noreen (1923), som utgår från v. Friesens läsning **sulius**. Han tolkar det som urn. *suliu* 's, isl. *syl* 's »det är en syll». »Grundlage (d. h. alphabet) ist [dies].»

Carl Marstrand (1929) anknyter till Bugges slutreflexion, som han finner riktig och som därför bör vara en ofrånkomlig utgångspunkt. Den symmetriska uppställningen av runorna anger, att vi ha att göra med lönnsskrift. Marstrand tror sig finna nyckeln till denna i på liknande sätt uppbyggda iriska ogam-inskrifter. Den lilla inskriften på 5 runor blir därigenom ännu kortare: **sueus** skall läsas inifrån mitttrunan **e** åt båda hållen lika. Detta ger *eus*, vilket enligt Marstrand är en gotisk form för urn. **ehwa* häst, isl. *iór* m.; i Wulfilas bibelgotiska finns ordet icke belagt. Detta *eus* torde enligt Marstrand ha varit namnet på den gotiske man, som har ristat Kylver-stenens runor. »Et germansk personnavn *Ehwa*- er således dårlig støttet. Men så skiftende som lagene er i nomenklaturen og så fragmentarisk som vårt kjennskap er til folkevandringstidens navneforråd på 400-tallet, vil man ikke av den grunn alene kunne nekte muligheten av at *Eus* er ment for runemesteren.» — Marstrands tolkning av B-inskriften är icke mycket sannolikare än t. ex. Löfflers. Den bygger bl. a. på hans intressanta men djärva hypotes, att Gotlands befolkning ännu på 400-talet språkligt sett var gotisk och att de gotländska inskrifterna före 500-talet böra bedömas som gotiska till skrift och språk.

Arthur Nordén (1934) anknyter till Brates mening, att **sueus** är en besvärjelseformel. »Jag ser däri magi, utövad av de efterlevande till skydd mot den dödes hemsökelse. Ljudsammanställningen ingår i en mängd ord för *söva*: suss, sussa, surra (no. dial., »få barn til at sove»); jfr det fht. *sūson* »sjunga klagosång över en död», ett ord som genom Noleby-stenen får ytterligare stöd.» Och om Noleby-stenens **suhurah** : **susih** anmärker Nordén, att det uppenbarligen utgör »besvärjelseformler av den lugnande sövande innebörd, som ovan inlades i Kylver-stenens **sueus**. Om **susih** erinra fht. *sisua*, *sisesang* »klagosång över en död», fsax. *dādsisu* »hednisk klagosång över död», såsom Jungner framhållit.» Se härom ytterligare Elisabeth Svärdström, *Västergötlands runinskrifter* (1958), s. 98.

89. Sutarve, Stånga sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 86.

Litteratur: VHAakad:s Dagbok ¹⁴/₁ 1845 § 15, Inventarium nr 1176 (1845); G. Stephens, Old Northern Runic Monuments 2 (1867–68), s. 874; O. Montelius, Från jernalderna (1869), s. 54 nr 392; H. Hildebrand, Fynd från Öster-Ryftes på Gotland (i: VHAakad:s Månadsblad 1890, s. 128 f.); B. Salin, De nordiska guldbrakteaterna (i: ATS 14: 2, 1895), s. 102; S. Bugge i Norges Indskrifter med de ældre Runer I, s. 100 (1892), jfr tillägg (av M. Olsen) 3, s. 229 (1923); O. v. Friesen, Anteckningar 1934 (UUB); B. Nerman, Die Völkerwanderungszeit Gotlands (1935), s. 63; H. Öberg, Guldbrakteaterna från Nordens folkvandringstid (1942), s. 93, 291.

Äldre avbildningar: Atlas for nordisk oldkyndighed (1857), Tab. vii fig. 133; Stephens a. a. 2, nr 45; foto ATA.

Guldbrakteat, funnen (troligen år 1844) av Lars Gardell Sutarve på en skogsväg, liggande lös på marken. Närmare är fyndplatsen icke känd. Brakteaten inlöstes år 1845 med 3 riksdaler 16 skillingar banko till Statens Historiska Museum, där den har inv.-nr 1176.

I Stephens' förteckning över brakteater med runinskrift har den nr 45.

Brakteatens diameter är 23 mm, vikt 2,04 gram, guldhalt omkring 80 %. Den är rätt sliten; den saknar ögla och är söndrig i kanten, där öglan har suttit. Troligen har den tappats, sedan öglan har gått av. Guldet

är så tunt, att stämpeln kraftigt har slagit igenom på baksidan. Framställningen är den på brakteater av denna typ (typ C) vanliga: ett människohuvud över ett fyrfota djur, båda vända åt vänster.

Sutarve-brakteaten tillhör en gotländsk form av typ C (se ovan G 85 Fride, Lojsta sn). Mycket närstående och måhända präglade med samma stamp äro följande: Burge, Dalhems sn (inv.-nr 2617, Stephens nr 85), Slite, Othems sn (inv.-nr 69), 2 i Museum för nordiska fornsaker, Uppsala, en i Universitetets Oldsagssamling, Oslo (nr 686; *Atlas* 1857 nr 133) och en i Nationalmuseum, Köpenhamn (DR Br 70 Skåne, möjl. från Gotland).

Inskriften är högerlöpande, mellan djurets nos och människohuvudets hjälm. Den är ganska grund och svag.

Inskrift:

ᛞᛞᛞ ᚠ

e eli l

Första runan är tydligt **e**. Därefter följer en binderuna, som möjligen också skulle kunna läsas **l**^{ti}. Om inskriften och dess tolkning se ovan G 85 Fride, Lojsta sn.

90. Sigdes, Burs sn.

Pl. 37.

Litteratur: Rannsakningar om antikviteter (F 1 9: 3 i Kungl. Biblioteket); G. Wallin, *Analecta Gothlandica* 1, s. 683 748 (avskrift av s. 683); Langebekiana, udg. ved R. Nyerup (1794), s. 147 f.; C. G. Hilfelting, *Resejournal* 1799 (F m 57: 6) s. 29; J. H. Schröder och C. J. O. Laurin, *De parocciis Gothlandiæ Burgs et Stånga* (Diss. Ups. 1842), s. 12 f.; P. A. Sæve *Gotländska fornlemningar*, 1850 (ATA), s. 2, Gutaord (hs R 625: 10 i UUB), s. 128; G. Lindström, *Anteckningar om Gotlands medeltid* 2 (1895), s. 63 (nr 37).

Äldre avbildning: P. A. Sæve, teckning 1850 (i *Planscher till Gotländska fornlemningar* 1850, nr 3, ATA; och i S 170 II, UUB).

Vid vägskalet $\frac{1}{2}$ km SÖ om Burs kyrka, strax N om vägen till Nårs hamn står ett medeltida minneskors av kalksten, av i huvudsak samma form som Valdemarskorset vid Visby och runkorset vid Bondarve i Guldrupe sn (G 132).¹ På de horisontella korsarmarna finns en inskrift i minuskler, som meddelar, att en kyrkoherde Ragnvald här har omkommit år 1448. Ringen, som förenar de fyra korsarmarna, är alldeles cirkelrund; den saknar inskrift. Någon sådan finns icke heller på den breda korsfoten. På stammens övre del, ovanför korsarmarna, finns en nattvardskalk ristad.

På baksidan finns t. v. i korsringen 3 runor, tydligen början till en runinskrift, som av någon anledning har blivit avbruten och icke fullföljd.

Inskrift:

✠ bil

Runan 1 **b** är 6 cm hög.

De tre runorna utgöra sannolikt början till en uppmaning att bedja för den döde. Jfr G 132. Runan 3 **l** är därför sannolikt början till ett **p** (**ð**), eller möjligen en felristning för **t**.

Stenkorset vid Sigdes är omtalat redan i en berättelse som ingår i *Rannsakningar* om antikviteter år 1667: »Anno 1667 den 25 Augusti ehre effterskreffne monumenter och Antiqviteter effter voris allernaadigste Herris och Kongiss alvorlige befallning och paabud inquirerede i Burs och Stange forsamblinger och saavijd mueligt vaer annoterede, som effterfølger ... 2) Wed en gaard kaldis Sigderss, staaer et stort Steenkaarss opreist och er 3 Allen offuer Jorden, er dog thilforn tuende gange affbrødt, som end nu kand sees aff Styckenne som staae der hoss i Jorden, och paa samme Kaarss staaer udhuggen En Kalek och disk och Runebogstaffuer der hoss, och sigis der att samme Kaarss skall være flydt fra Nähr Sochn hvor deth først haffuer været opreist ved en gaard kaldiss Leickere, huor en Prest j Nähr Sochn der hand haffde været i Sogneth och ville rijde hiem, med Hesten er falden och død bleffuen.» Med »runbokstäverna» avses säkerligen icke den obetydliga runinskriften, utan den långa minuskelinskriften, som meddelaren, sockenprästen i Burs och Stånga, felaktigt har uppfattat som runor.

Den latinska inskriften finns första gången läst i biskop Göran Wallins samlingar (*Analecta Gothlandica* 1, s. 683, med en avskrift s. 748), troligen av biskopen själv:

»På Landswägen

litet stycke från Prästgården wid Sigdes stod et Kors
ena sidan

Mcd : quatuor : x : ac : octo : die : michael'

omnipotens : o : rex : cui : [?] : pi' : ecce : (venit) : vel'

står så

¹ Om de gotländska stenkorsen se P. A. Sæve i *Svenska Fornminnesföreningens tidskrift* 2 (1875), s. 1 f., H. Hildebrand, *Sveriges medeltid* 3 (1898–1903), s. 408.